

Boyabat Oğlakçılar Köyü, 147 Ada 59 Parsel 'de Yer Alan Tarihi Caminin Belgelenmesi ve Koruma Projesi

Seda HANLIOĞLU¹, Özlem KÖPRÜLÜ BAĞBANCİ²

¹ B.U.Ü., Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Bursa, TURKEY, ORCID ID 0009-0009-4697-8526

² B.U.Ü., Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Bursa, TURKEY, ORCID ID 0000-0003-2335-7371

Corresponding Author: Seda HANLIOĞLU, sedahanlioglu44@gmail.com

Özet

Bu çalışma; Sinop İli, Boyabat İlçesi, Oğlakçılar Köyü 147 ada 59 parselde yer alan tarihi caminin belgelenmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla hazırlanan koruma projesi ile koruma yaklaşımını ele almaktadır.

Yapı; tarihsel geçmişi, yerel bağlamdaki sanatsal ve mimari özellikleriyle Boyabat'ın tarihi camileri içerisinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Anadolu'da 19. yüzyıl ahşap tavanlı taşra camilerinin genel özelliklerini içermesi bakımından da önem arz etmektedir. Literatürde daha önce herhangi bir bilimsel çalışmaya konu edilmeyen yapı; mevcut durumdaki niteliksiz müdahaleler ve zamanla biriken hasarlar nedeniyle özgün niteliklerini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Araştırma kapsamında ilk olarak, yapının mevcut durumunun tespitine yönelik rölöve çalışmaları ve analiz paftaları üretilmiş, beraberinde caminin geçirdiği dönemler ve bilinebilirlik konusunda hazırlanan paftalar ile restitüsyon önerileri geliştirilmiştir. Tüm bu altlıklar üzerinden; restorasyonun temelini oluşturan müdahale tespitleri ile tarihi yapıyı niteliksiz eklerden arındırıp, bozulma ile yapısal sorunlarına bilimsel çözüm önerileri getirilerek, özgün işlevini sürdürmeye yönelik, koruma projesi hazırlanmıştır.

Article Info

Research Article

Received: 06/04/2026

Accepted: 19/06/2026

Anahtar Kelimeler

Boyabat, Oğlakçılar Köyü Camisi, Koruma Projesi, Restorasyon Yaklaşımı, Kültürel Miras

Öne Çıkanlar

Anadolu'da tarihsel taşra camilerinin; Boyabat Oğlakçılar Köyü Cami'si üzerinden ele alınarak, koruma restorasyon projesinin hazırlanması.

Documentation and Conservation Project of the Historic Mosque in Boyabat Oğlakçılar Village, Block 147, Parcel 59

Abstract

This study addresses the restoration approach and conservation project prepared for the documentation and transmission to future generations of the historical mosque located in Boyabat District, Sinop Province, Oğlakçılar Village (Block 147, Plot 59).

The structure holds a privileged position among the historical mosques of Boyabat due to its historical background, artistic merit, and architectural characteristics within the local context. It is of great significance as it embodies the general characteristics of 19th-century provincial mosques with wooden ceilings in Anatolia. The mosque, which has not been the subject of any prior scientific study in the literature, is currently facing the risk of losing its original qualities due to unqualified interventions and damages accumulated over time.

Within the scope of the research, architectural survey studies and analysis plates were first produced to determine the current state of the building, followed by restitution proposals developed through plates documenting the historical periods and the traceability of the mosque. Based on these foundations, a restoration-conservation project has been prepared to ensure the continuity of its original function by identifying restoration-based interventions, stripping the historical structure of unqualified additions, and proposing scientific solutions to structural problems and deterioration.

Keywords

Boyabat, Oğlakçılar Village Mosque, Conservation Project, Restoration Approach, Cultural Heritage

Highlights

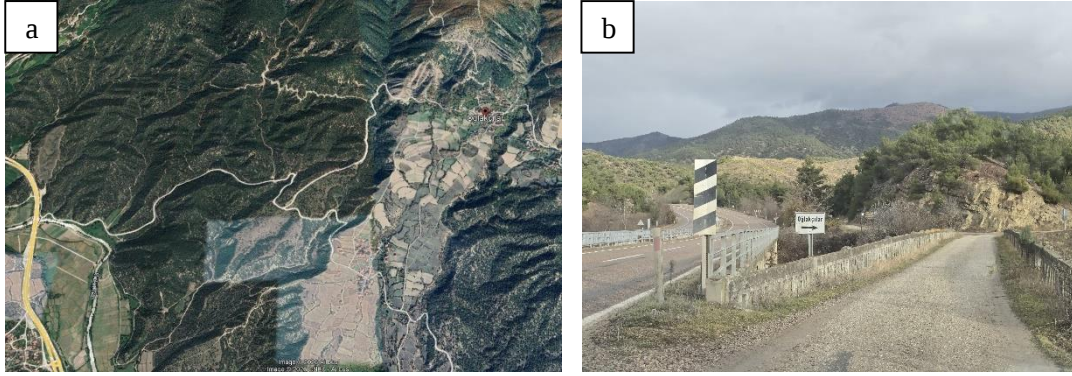
Preparation of a conservation-restoration project for historical provincial mosques in Anatolia, focusing on the Boyabat Oğlakçılar Village Mosque.

1. Giriş

Yerel malzeme ve geleneksel yapım tekniklerinin en somut göstergeleri olan ahşap strüktürlü kırsal camiler, Karadeniz mimarlık mirasının en hassas ve korunması gereken yapı grubunu oluşturmaktadır. Bu özgün mirasın batı sınırında günümüze ulaşmayı başarmış fakat literatürde karanlıkta kalmış temsilcilerinden biri ise Boyabat Oğlakçılar Köyü Camisi'dir. Geleneksel ahşap kırsal mimari üzerine yapılan literatür taramalarında, Karadeniz Bölgesi genelindeki pek çok dini yapı incelenmiş olmasına rağmen, Boyabat Oğlakçılar Köyü Camisi'ne dair daha önce hiçbir bilimsel çalışmanın yapılmadığı tespit edilmiştir. Literatürde ilk kez bu makale ile ele alınacak olan yapı, yerel malzemesi ve özgün mimari kimliğiyle ilk defa tescil ötesinde bilimsel olarak belgelenecektir. Bu çalışma, sadece keşfedilmemiş yerel bir mirası bilim dünyasına tanıtmakta kalmayıp, aynı zamanda güncel röhlöve ve analiz paftaları üzerinden özgün bir röhlöve – restorasyon

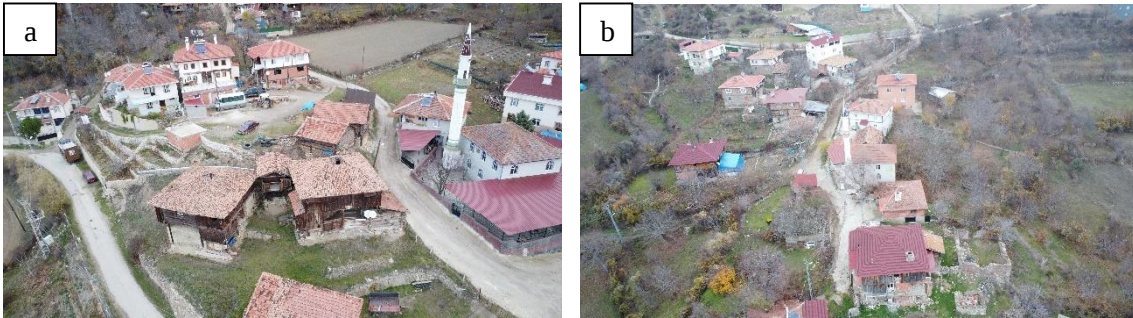
metodolojisi sunarak kırsal koruma literatüründeki bu bölgesel boşluğu doldurmayı ve sonraki çalışmalara öncü bir altlık oluşturmayı amaçlamaktadır.

Araştırma yapısının bulunduğu Boyabat bölgesi, Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Sinop iline bağlı bir ilçedir. Sinop'un nüfus ve yüz ölçümü bakımından en büyük ilçesi olma özelliğine sahiptir. Tarihsel olarak birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır [1]. Günümüzde Boyabat'a bağlı 107 adet köy yerleşimi bulunmaktadır. Bu köylerden birisi de ilçe merkezine 27 kilometre uzaklıktaki, Kastamonu istikametindeki kalan Oğlakçılar Köyü'dür. Köye ana ulaşım Kastamonu istikametine ait D30 karayolu üzerinde bulunan Fevzi Çakmak Köprüsü üzerinden sağlanmaktadır (Şekil 1b), [2]. Köyün bağlı olduğu Boyabat İlçesi, 1868 yılına kadar Kastamonu Sancağı'na bağlı bir kadılık iken Tanzimat Fermanı ile birlikte Sinop Sancağı'na bağlanmıştır. 1924 yılında Sinop'un il olmasıyla birlikte Boyabat'ın bir köyü konumuna gelmiştir [1]. 1945 yılına kadar "Karandu" ismiyle anılan köy, bu tarihten sonra Oğlakçılar adını almıştır. Bu isimlerin nereden geldiği bilinmemektedir [3-5]. Kastamonu'nun Hanönü İlçesi'ne 22 kilometre yakınlıkta olan köyün etrafı; Oğlakçılar'a bağlı Sarpın ile Gökbelen Yaylası ve Okçumemetli, Pehlivanlar, Binerli ve Koçak olarak isimlendirilen diğer komşu köylerle çevrilidir [3].

Şekil 1. a. Oğlakçılar Köyü Uydu Görünümü [6], b. Gökırmak ve Fevzi Çakmak Köprüsü [7]

Köyün en önemli akarsuyu Kastamonu'nun Taşköprü ilçesinden doğan ve Sinop'un Durağan ilçesindeki Kızılırmak'a karışan Gökırmak'tır. İklimi Kastamonu'ya yakınlığından dolayı, Orta Anadolu'nun karasal iklimi hakimdir [1]. Mevcut durumda 185 kişilik bir nüfusa sahip olan köyün [8], ekonomik geçim kaynakları; tarım, hayvancılık, ormancılık ve ilçe merkezindeki tuğla-kiremit ve diğer endüstri fabrikalarıdır [1-4-5]. Köyün tarihi hakkında net bir bilgi olmamakla birlikte; köy içindeki tarihsel yapılardan yola çıkarak, geçmişinin en az 19. yüzyıla dayandığı söylenilebilir [9].

Şekil 2. a. – b. Oğlakçılar Köyü Yerleşimi [7]

Köy genelinde geleneksel teknikte ve yerel malzemelerle inşa edilmiş, dini yapı grubunun tek örneğini teşkil eden eski köy camisi araştırmaya konu edilmiştir. Yapı; kalın yığma taş duvarları, ahşap tavandan oluşan çatı örtüsü ve ahşap zarif minaresiyle, Anadolu'daki yerel camilerin bir örneğini sergilemekte ve mimarlık ve sanatsal özellikleriyle Boyabat'ın camileri içinde ayrı bir yer kazanmaktadır. Bu bakımdan bu çalışma; literatürdeki bölgesel boşluğu doldurmaya, teorik zeminde kırsal mimari mirasın özgün kimliğiyle geleceğe aktarılması hedefine dayanarak, gerekli rölöve çizim ve analiz paftaları üzerinden bilimsel müdahale tespitleri doğrultusunda, özgün işlevine yönelik bütünleşik koruma projesi oluşturmayı hedeflemektedir.

2. Materyal ve Yöntem

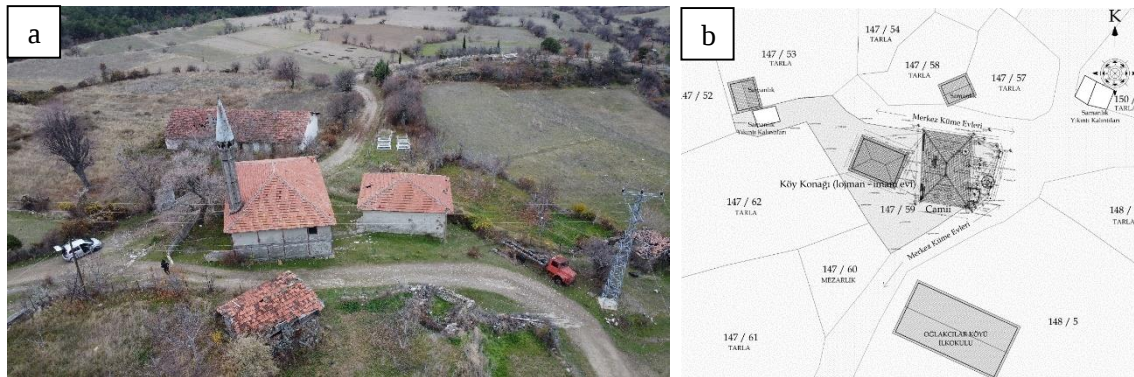
Boyabat Oğlakçılar Köyü Cami'sinin ele alındığı araştırmanın materyal ve yöntem başlığında alan çalışmasıyla yürütülen; keşif, belgeme, kaynak taraması, rölöve çizimleri ve projelerin süreci ve oluşumu aktarılmıştır.

2.1. Materyal

Sinop'un, Boyabat ilçesine bağlı köy ve yaylalarda günümüze değin ulaşmayı başarmış, çok sayıda dini yapı grubu örneklerinden oluşan kültür varlıkları bulunmaktadır. Bu yapıların sayısı her geçen yıl yok olmakta ya da değişime uğrayarak zarar görmektedir [11]. Bu örneklerden birisi de Oğlakçılar Köyü'nde araştırmaya konu edilen eski köy camisidir. Araştırmada; kapsamlı bir belgeleme çalışması yapılmasını, mimari ve sanatsal özelliklerinin incelenmesini, mevcut durumun rölöve çizimlerini, tespit edilen sorun ve malzemelerin analitik rölöve üzerinden anlatımını kapsamaktadır. Beraberinde yapıyla ilgili tarihsel araştırma yapılarak, dönem analizi ve bilinirlik derecelerine göre restitüsyon proje önerisinin hazırlanması içermektedir. Restitüsyon altlığı üzerinden ise yapıda görülen sorunlara yönelik, koruma ilkelerine bağlı kalarak, müdahale kararlarını ve mevcut özgün işlevi doğrultusunda koruma projesinin hazırlanmasını kapsamaktadır.

2.1.1. Yerleşke analizi ve parsel özellikleri

Araştırma konusu olan cami, Oğlakçılar Köyü'ne bağlı Köyiçi Mevkiinde, Merkez Küme Evleri Sokakları'nın kesişim noktasında yer almaktadır. Yapı, alışlagelmiş evlerin çekirdeğini oluşturan mahalle camilerinden farklı olarak, köy merkezindeki yerleşkenin dışında, bağımsız bir noktada konumlanmıştır. Yaklaşık 150 m² taban alanına sahip yapının güney cephesinde; sınırları beton ve tuğla duvarlarla çevrili, 80 m² büyüklüğünde bir avlu bulunmaktadır. Bu avlunun güneyinde, mihrap aksı üzerinde bir mezar yapısı ve dut ağacı yer almaktadır (Şekil 3a, 3b).

Şekil 3. a. Oğlakçılar Köyü Cami Yerleşimi [7], b. Vaziyet Planı [10]

Yapının içinde bulunduğu 880 m²'lik parselin batı kanadında ek olarak; 20 m²'lik samanlık binası ile lojman olarak kullanılan 67 m²'lik köy konağı binası mevcuttur. Ayrıca yapının güneyinde, komşu parselde yer alan çeşme ve eski köy ilkokulu binası bulunmaktadır. Genel itibariyle yapının yakın çevresi, kamu yapıları haricinde köy sakinlerine ait az sayıda samanlık binaları ve boş parsellerden oluşmaktadır (Şekil 3a, 3b).

2.1.2. Mülkiyet ve Yasal Statü

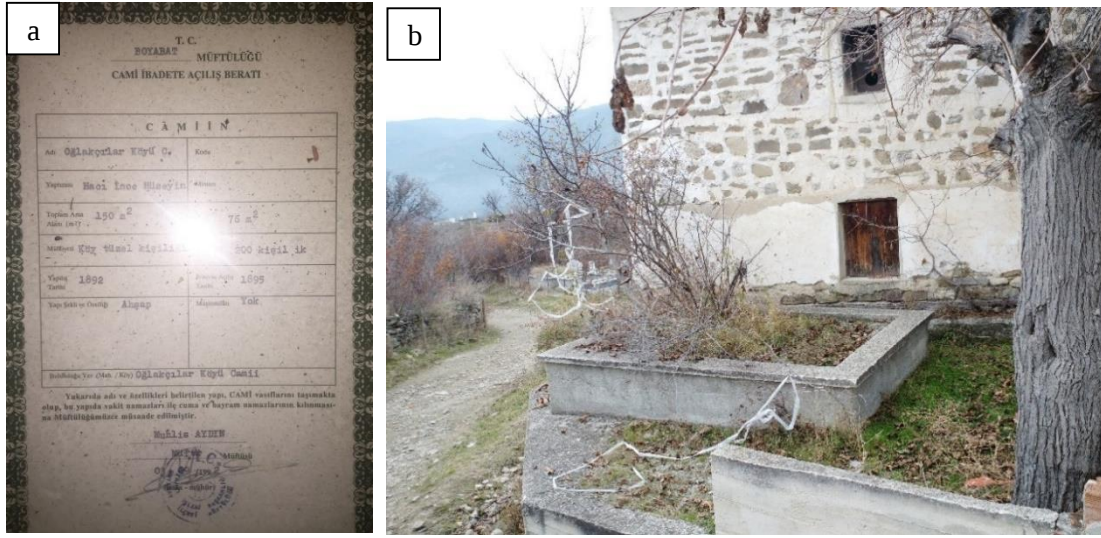
Mülkiyeti köy tüzel kişiliğine ait olan ve tapuda 147 ada 59 parsel kayıtlı yapı, 07.05.2016 tarihinde Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından alınan 3477 sayılı karar doğrultusunda ‘‘I. derece korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı’’ olarak tescil edilmiştir (Şekil 4), [10].

[illegible]

Şekil 4. Tescil Fişi [10]

2.1.2. Caminin inşa tarihi ve gelişimi

Yapı günümüzde adını bulunduğu Oğlakçılar Köyü yerleşiminden alsa da, halk arasında ve resmî belgelerde Eski Merkez Cami ve Cuma Camisi gibi farklı isimlerle de anılmaktadır. Yapıda inşa tarihini doğrudan somut olarak belgeleyen mimari bir kitabe mevcut değildir. Buna karşın harim duvarında asılı halde duran ve caminin hizmete açılış beraati niteliği taşıyan 03.09.1992 tarihli resmi bir belgede, yapının 1892-95 yılları arasında, köy sakinlerinden Hacı İnce Hüseyin tarafından inşa ettirildiği kayıt altına alınmıştır (Şekil 5a), [9]. Bu yazılı belgeyi destekler nitelikte, köy sakinleriyle yapılan sözlü görüşmelerde yapının; doğu cephesi önünde konumlanan mezarın, yapının banisi Hacı İnce Hüseyin'e ait olduğu ifade edilmektedir (Şekil 5b). İşlevi bakımından yine köy

sakinleriyle yapılan sözlü görüşmeler doğrultusunda, yapının 1990'lı yılların sonuna kadar aktif bir şekilde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ancak 1990-2000 yılları arasında mahalle merkezlerine inşa edilen iki yeni cami ile birlikte yapıya duyulan ihtiyaç azalmış, kullanım alanı yalnızca cuma namazları, bayramlar, mevlit gibi özel günlerle sınırlı kalmıştır. 2000-2026 yılları arasında ise tamamen ibadete kapatılan yapı, metruk bir halde varlığını sürdürmektedir [4-5].

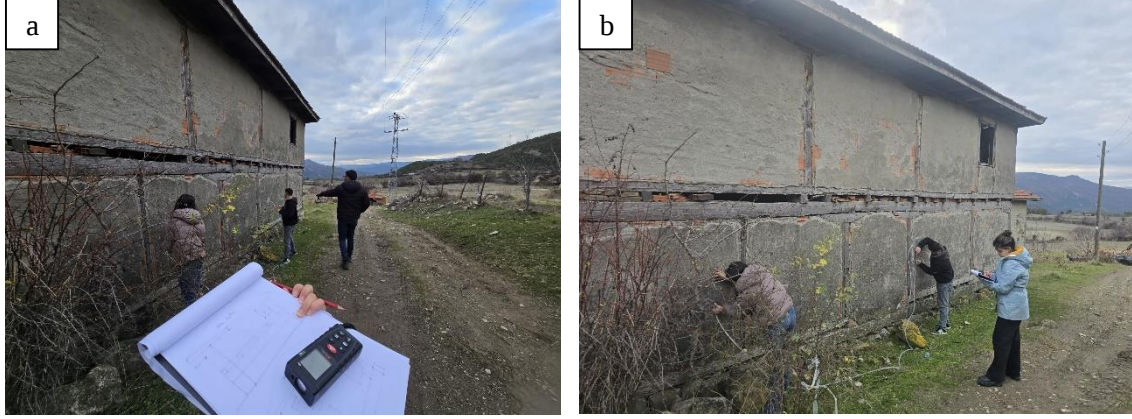
Şekil 5. a. 1992 Tarihli Ruhsat Belgesi [9], b. Bani Mezarı [7]

2.2. Yöntem

Çalışmanın mimari belgeme süreci; saha çalışmaları (geleneksel ve dijital belgeleme), arşiv/literatür araştırması ve karşılaştırmalı mimari analiz olmak üzere üç temel aşamada yürütülmüştür (Şekil 7). Saha çalışmaları, 13-21.12.2025 tarihleri arasında dört kişilik ekip* tarafından gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada inceleme ve analizle birlikte yapının mimari kat planları, kesit ve cepheleri serbest el krokileri üzerine kaydedilmiştir (Şekil 6a). Geleneksel belgeleme kapsamında; (K1 - Pro 50 mt) lazer metre, şerit metre ve

* Rölöve ölçümleri sırasında yardımlarından dolayı Pınar YÜCEL, Eray ŞAHİN ve Mert PEKDEMİR'e teşekkürlerimi sunarım.

hortum terazi kullanılarak yapının yatay – dikey tüm boyutları, malzeme kalınlıkları ve kot farklılıkları ölçülerek rölöveye altlık oluşturacak krokiler sayısallaştırılmıştır (Şekil 6a, 6b).

Şekil 6. a. – b. Saha Çalışması [7]

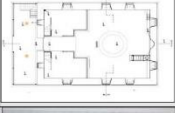
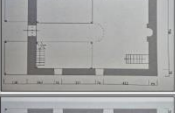
Dijital belgeleme kapsamında, yapının erişimi zor olan çatı, saçak ve üst cephe elemanlarının tespiti amacıyla (DJI Mini 3 Pro) insansız hava aracı (drone) ile hava fotoğrafçılığı tekniklerinden yararlanılmıştır (Şekil 3a). Uçuşlar uygun yağışsız hava koşulları ve güneşin dik olmadığı saatlerde gerçekleştirilmiştir. Elde edilen yüksek çözünürlüklü dijital fotoğraflar (Autocad) bilgisayar destekli tasarım (CAD) ortamına aktararak rölöve çizimlerine (plan, kesit ve cephe paftaları) dönüştürülmüştür (Şekil 3b). Bu rölöve altlıkları üzerinden yapının analitik rölövesi (hasar ve malzeme paftaları) ve restitüsyon ve koruma projeleri hazırlanmıştır.

Alan çalışmasıyla eş zamanlı yürütülen kaynak araştırmasında, yapının tarihsel gelişimi ve geçirdiği onarımlar hakkında bilgi edinmek amacıyla, köyün yaşlı sakinlerinin sözlü anlatımlarına başvurulmuştur. Literatür taraması kapsamında ‘‘Boyabat’ın Tarihi Camileri’’ odağındaki genel ve özel yayınlar incelenmiştir. Yapıya ait kurumsal verileri elde etmek amacıyla Sinop İl Özel İdaresi, Boyabat İlçe Müftülüğü, Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü ve Samsun Vakıflar Bölge Müdürlüğü arşiv belgeleri taranmıştır (Şekil 4).

BELGEME ÇALIŞMALARI	.	İnceleme / analiz
	.	Saha Çalışmaları (Kroki, ölçüm)
	.	Fotoğrafla Belgeleme a- Drone (İHA) b- Dijital Fotoğraf Makinası
	.	Grafik Belgeme (Proje) a- Rölöve b- Analitik Rölöve (Hasar, Malzeme Paftaları)
RESTITÜSYON	.	Kaynak Araştırması / Kullanımı a- Belge b- Sözlü Kaynak c- Karşılaştırmalı Çalışma d- Yapıdan Gelen İzler
	.	Dönem Analizi
	.	Bilinebilirlik
	.	Dönemleme Çalışmaları I. ve II. Dönem
RESTORASYON	.	Müdahale Kararları
	.	Koruma Projesi

Şekil 7. Çalışmanın Metodolojisi ve Yöntemi

Metodolojinin son aşamasında ise, yapının dönemleme ve restitüsyon sorunlarını çözebilmek adına tipolojik bir araştırma yürütülmüştür. Bu doğrultuda, Boyabat ilçe sınırlarına bağlı diğer köy ve mahallelerde yer alan, çalışma konusu yapı ile çağdaş ve paralel mimari/malzeme özelliklerine sahip kırsal camiler yerinde incelenerek belgelenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda yapı, bölgedeki benzer örneklerle karşılaştırmalı bir çalışmaya tabi tutularak bölgesel kırsal mimari içerisindeki özgün yeri saptanmıştır (Şekil 8). Bu çalışma ile Boyabat'ın benzer kırsal miras örneklerinin araştırılmasına ve gelecek kuşaklara aktarılmasına metodolojik bir altlık sunmayı hedeflemektedir.

SIRA NO	ESER ADI	İNŞA TARİHİ	KİTABA BELGE		ÇİZİM	FOTOĞRAF	MAHALLE KÖY ADA-PARSEL	YAPIM TEKNİĞİ	SON CEMAAT			AÇIKLAMA
			VAR	YOK					VAR		YOK	
									AÇIK	KAPALI		
1	Kaya Cami	İnş. 1782 Tam. 1886 Mimar: Alemlâr-oglu Ali Usta	x				Boyabat, Zincirlikuyu Mah. 151/17	Kagir + Ahşap		x		Özgün Tasarım Açık
2	Kemaldede Cami	İnş. 17. yy. Rek. 2021	x				Boyabat, Gökdere Mah. 151/17	Kagir + Ahşap	x			Rekonstrüksiyon
3	Salar Köyü Camii	İnş. 1876 Bani: Çavuşoğlu Mustafa Ağa	x				Boyabat, Salar Köyü 220/1	Kagir + Ahşap	Alt Kat x	Üst Kat x		
4	Boyalı Köyü Camii	İnş. 19. yy. Bani: Kethüda Mustafa Ağa	x				Boyabat, Boyalı Köyü	Kagir + Ahşap	x			
5	Çukurhan Köyü Camii	İnş. 7/10/1958 Bani: Y. Hamdi Yılmaz	x				Boyabat, Çukurhan Köyü 261/118	Kagir + Ahşap	x			
6	Dodurga Köyü Camii	İnş. 19. yy.	x				Boyabat, Dodurga Köyü	Kagir + Ahşap	Üst Kat x	Alt Kat x		
7	Ayşe Hatun Camii	İnş. 1855 Türkçe Kitabe	x		Ulaşılamadı		Sinop Merkez, Kabalı Köyü 118/3	Kagir + Ahşap	x			Restorasyon Öncesi Görselde Son Cemaat Kapalı
8	Derecuma Cami	?	x		Ulaşılamadı		Gerze, Boyalıca Mah.	Kagir + Ahşap	x			

Şekil 8. Aynı Döneme Denk Gelen Yakın Çevredeki Benzer Yapı Örnekleri [7-12-13]

3. Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde fotoğraf, rölöve çizimi ve analitik paftalar üzerinden yapının mevcut mimari tanıtımı ile tarihsel araştırma kapsamındaki veriler doğrultusunda hazırlanan restitüsyon projeleri anlatılmıştır. Beraberinde müdahale kararları doğrultusunda özgün işlevini sürdürmeye yönelik koruma projesi aktarılmaktadır.

3.1. Yapının tanıtımı

Günümüzde yapı, kuzey-güney aksında alçalan eğimli bir topografyada, ayırık nizamlı olarak inşa edilmiştir. Kuzey aksındaki cephe, parsel sınırına oturduğundan önünden yol geçmektedir. Kuzey ve güney cephesi arasında ise yaklaşık 1.80 m'ye yakın kot farkı vardır (Şekil 9a, 9b). Bu topografik durum, yapının temel seviyesinde farklı zemin oturumlarına yol açabilecek bir morfolojik alt yapı oluşturmaktadır.

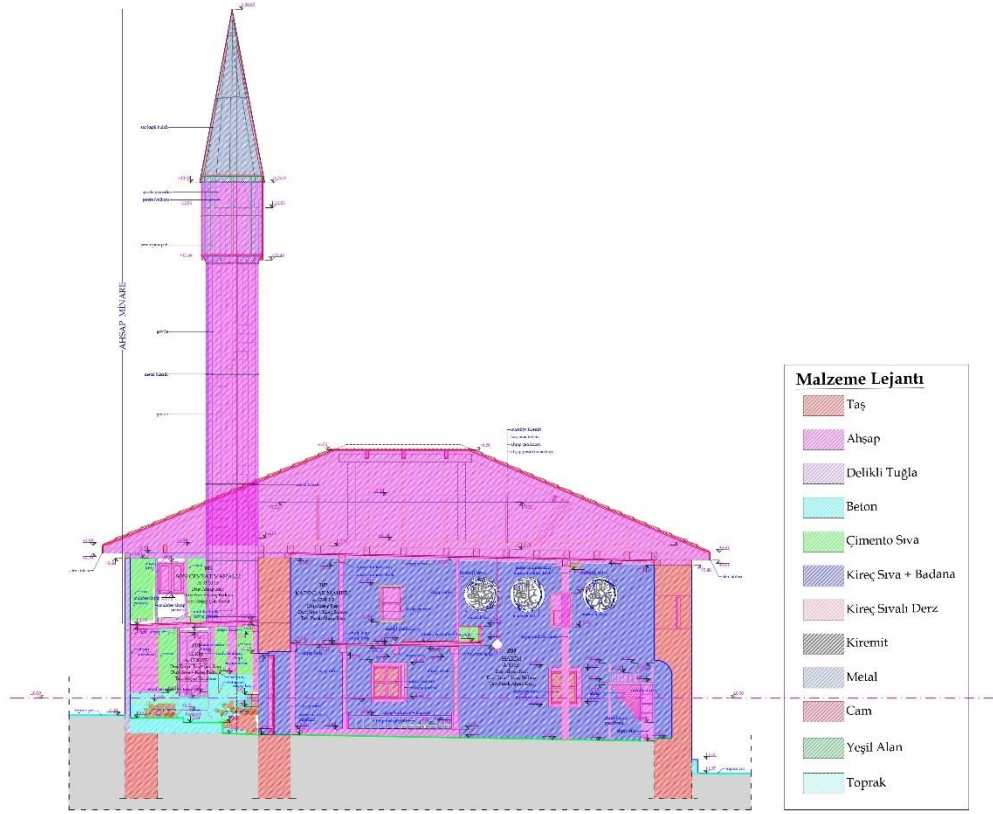
Şekil 9. a. Kuzeydoğu Cephe [7], b. Kuzeybatı Cephe [7]

Paralel dikdörtgen plan şemasına sahip yapı, dıştan 10.00 x 15.00 m ölçülerindedir. Temelde güneyindeki harim ile kuzeyindeki dönem eki olarak kabul gören son cemaat mahali olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Son cemaatin kuzeydoğu köşesine denk gelen noktada, tek şerefeli bir minare yer almaktadır (Şekil 12a, 12b). İç mekânda harimin kuzey yönünde altta müezzin mahfili, üst kotta cumbalı kadınlar mahfili bulunmaktadır (Şekil 13b). Kuzey kütledeki son cemaat mahalinde ise sonradan eklenen dış ve ara duvarlar ile de niteliksiz yeni mekanlar oluşturulmuştur. Bu muhdes müdahaleler, yapının özgün mekânsal bütünlüğünü ve bütünleşik algısını olumsuz yönde etkilemektedir (Şekil 9a, 9b).

3.2. Malzeme ve yapım tekniği

Yapıda kullanılan ana yapım malzemesi, taş ve ahşaptan oluşmaktadır. Taş malzeme bölgedeki dere yataklarından; ahşap ise çevre ormanlarında var olan ağaçların kesimiyle elde edilmiştir. Bu durum, geleneksel kırsal dini mimaride sıkça görülen yerel malzeme kullanımının tipik bir örneğidir (Bkz. Şekil 8). Kullanılan malzeme ve teknik yapıda bulunduğu yere göre değişiklik göstermektedir. Harim mekanının yığma duvarları, hatıl sistemi ile kaba yonu taş malzemeden oluşturulmuştur (Şekil 9b). Taş duvarın kalınlıkları 80-100 cm arasında değişmektedir. Duvarlar iç mekânda horasan sıva üzerine kireç badanalı; cephede ise zemin kat aksı yine horasan sıva üzerine kireç badanalı, 1. kat aksında ise farklı olarak, derzli taş doku bırakılmıştır (Şekil 7a, 7b, 9b).

Ahşap malzeme; müezzin ve kadınlar mahfilleri, son cemaat mahali ve minarede ahşap taşıyıcı konstrüksiyonu oluşturan (dikme, kiriş, merdiven, taban ve tavan kaplamaları) tespit edilmektedir. Ayrıca kapı, pencere, kürsü, minberde de ahşap malzeme kullanılmıştır. Müezzin ve kadınlar mahfili ile son cemaat mahalini oluşturan çift katlı ahşap strüktürde kalın kesitli ağaçlar tercih edilmiştir (Şekil 14a, 14b). Bunlardan taşıyıcı dikmelerin kesit kalınlıkları 15 x 15 cm ile 10 x 10 cm; yığma taş duvar içerisine uzatılmış kirişlerin kesit kalınlıkları ise 10 x 10, 15 x 20 ve 20 x 20 cm ölçüleri arasındadır. Taban ve tavan tahtaları 3 cm kalınlığında ve 20 – 30 cm enindedir. Mevcut ahşap kesit kalınlıkları, yapının taşıyıcı sisteminin dönemine özgü statik kararlarını ve geleneksel ustalık ekolünü yansıtmaktadır.

Şekil 10. C-C Kesiti Malzeme Analizi [10]

Yapının üst örtüsü, içeride (harimde) pasalı ahşap tavan; dışta ahşap konstrüksiyondan oluşan, Marsilya kiremit kaplı makaslı kırma çatıdır (Şekil 13b, 17a). Çatı saçağı, beden duvarlarından 50 cm çıkıntı yapmaktadır. Saçak altları kaplamasız olduğundan merteklere bağlı bırakma kirişleri gözlenebilmektedir. Yığma duvarlar üzerindeki bırakma kirişlerinin, doğu-batı yönünde uzanmasıyla oluşturulan makaslı çatı; kuzey-güney doğrultusu boyunca devam eden bırakma kirişinin üstündeki yastık kirişine bağlı iki adet ana direğin taşıtılmasıyla oluşturulmuştur (Şekil 16b). Çatı strüktüründe ana taşıyıcı makas, kiriş ve dikmeler 20 x 20 cm, mertek ve aşıklar 10 x 15 cm kesitlerinde, kaplama tahtası ise 3 cm kalınlığında ve 20-30 cm enindedir. Mevcut çatının batı yüzeyindeki kiremitlerin dağılımı ve eksikliğinden dolayı, iç mekandaki harimin pasalı tavan kaplaması, açık hava koşullarına maruz bırakılarak doğrudan su sızıntılarına bağlı olarak strüktürel bozulmaya, çürümeye ve malzeme kaybına uğramıştır (Şekil 17a).

Yapının harimdeki müezzin mahfil tavanı ile kuzey kütesindeki mekanların tavanı (Z01, Z02, 101) açıkta bırakılmıştır. Bundan dolayı, 101 no'lu son cemaat mahalinde çatının ahşap çatı konstrüksiyonu ile Z01 ve Z02 no'lu mekanlarda zemin katın tavanı ve 1. katın 101 nolu döşemesini taşıyan ahşap kirişleme sistemi görülebilmektedir. Harim mekânın zemin kat aksındaki ahşap elemanların tamamı, yeşil renkli yağlı boya ile boyanmıştır. Bu sentetik katman, ahşabın nefes almasını engelleyerek zamanla içsel çürümeye riskini artıran niteliksiz bir müdahaledir (Şekil 14a, 14b). Bunlar dışında minarenin külah ile gövde bileziklerinde metal; pencere doğramalarında ise cam gibi yardımcı malzemeler de bulunmaktadır (Şekil 10, 18a). Yapıda geç dönemde yapılan niteliksiz onarımlar kapsamında kuzey kütlede bulunan ahşap taşıyıcı dikmelerin arası, delikli tuğla ile

kapatılarak duvar sistemi oluşturulmuştur. Tuğla doku yüzeyi içte ve dışta çimento esaslı malzeme ile sıvanmış olsa da cephe kütesindeki ahşap strüktür rahatlıkla görülebilmektedir (Şekil 20b). Çimento esaslı harç ve sıvalar, özgün taş ve ahşap malzeme ile fiziksel/kimyasal uyumsuzluk sergilemekte, nem birikimini ve tuzlanmayı tetiklemektedir.

3.3. Plan özellikleri

Günümüzde doğu cephesinin kuzey noktasındaki muhdes, tek kanatlı ahşap kapı ile giriş holüne geçilmektedir. Dikdörtgen planlı mahal; 5.15x3.45 m ölçülerindedir. Tabanı doğal taş ve şap kaplama bulunmakta ve tavanı üst katın döşemesini taşıyan ahşap kirişleme sisteminden oluşmaktadır. Mekânın duvarlarından güneydeki, harime ait beden duvarı olup horasan sıva üzerine kireç badanalıdır; kuzey, doğu ve batı duvarları niteliksiz çimento esaslı sıva ile kaplıdır. Mekâna doğudaki cepheden girişi sağlayan kapı açıklığının her iki yanında, batıya doğru devam eden taş ve beton malzemeden oluşturulan muhdes sekiler mevcuttur. Bu sekilerin arasında yaklaşık 85 cm eninde geçiş boşluğu vardır (Şekil 11a, 11b).

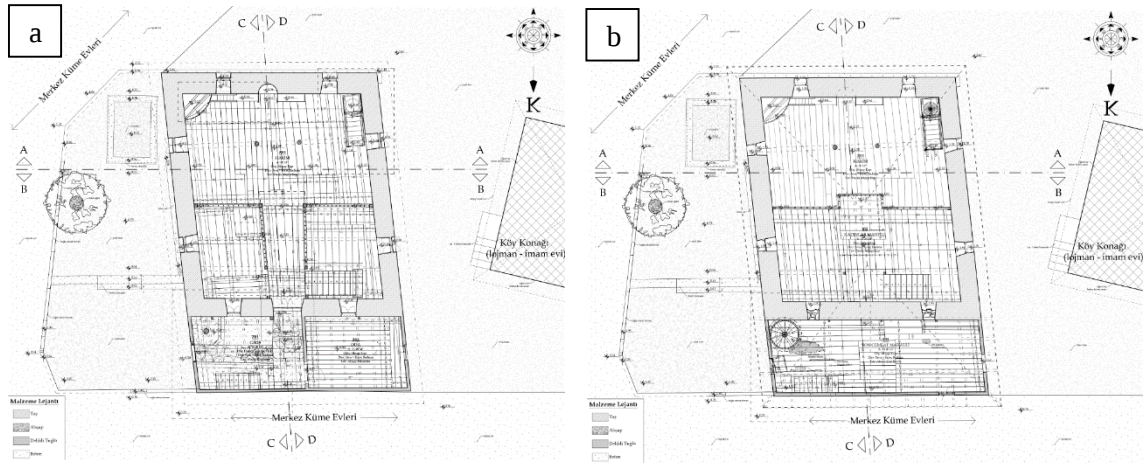
Şekil 11. a. – b. Z01 No'lu Mekân [7]

Açıklık düzeni bakımından güney duvarda harime ait özgün ahşap bir kapı ve pencere; güney duvarda ise Z02 nolu odaya geçişi sağlayan bir başka muhdes ahşap kapı mevcuttur. Muhdes beton sekilerin üzerinde, güneydoğu köşede yükseltilmiş ikinci bir beton set üzerinde devam eden 24 cm çapında, minareye ait ahşap seren direği, karşısındaki kuzeydoğu sette ise üst kata ulaşımı sağlayan ahşap bir merdiven bulunmaktadır. Tezyinat bakımından güney duvarda, harime ait kapı ve pencere boşluklarının arasında mavi renkli bitkisel süslemelerden oluşan yaprak motifleri mevcuttur. Ayrıca harim giriş kapısının üzerinde Allah lafzı yazılıdır. Mekân, geç dönemde yapılan niteliksiz uygulamalar nedeniyle özgünlüğünü yitirmiştir (Şekil 11a, 11b).

Giriş holünün kuzeybatı noktasındaki muhdes, tek kanatlı ahşap kapı ile Z02 no'lu odaya geçilmektedir (Şekil 11a). Özellikleri bakımından giriş holüne benzeyen dikdörtgen planlı mahal, 4.60 x 3.35 m ölçülerindedir (Şekil 12a). Tabanı taş temel duvarları üzerinde kirişlerle yükseltilmiş ahşap kaplamadan, tavanı üst katın döşemesini taşıyan ahşap kirişleme sisteminden oluşmaktadır. Yapılan analitik incelemelerde, ahşap taban kaplamalarında sehim, yerel çürümeler ve ciddi malzeme kayıpları saptanmıştır. Zemin giriş holünden yaklaşık 55 cm yüksektedir. Yükseltilmiş zeminden dolayı mekânın kat

yüksekliği ise giriş üstü dahil 1.80 m'dir. Mekânın duvarlarından güneydeki, harime ait beden duvarı olup horasan sıva üzerine kireç badanalıdır; kuzey, doğu ve batı duvarları niteliksiz çimento esaslı sıva ile sıvanmıştır.

Açıklık düzeni bakımından güney duvarda harime ait özgün ahşap bir pencere, batı duvarda ise iç mekânı aydınlatan çift kanatlı doğramadan oluşan muhdes ahşap bir pencere yer almaktadır. Tezyinat bakımından, Z01 no'lu girişteki süslemelerin devamı niteliğinde olan güney duvarda, mavi renkli bitkisel süslemelerden oluşan yaprak motifleri mevcuttur. Mekân, geç dönemde yapılan niteliksiz onarımlar nedeniyle özgünlüğünü yitirmiştir.

Şekil 12. a. Zemin Kat Rölövesi[10], b. 1. Kat Rölövesi [10]

Yapının harim mekanına; mihrap aksındaki giriş holünün merkezinde konumlanan, kapıdan ulaşılmaktadır. Kapı boşluğu; basık kemerli düzene sahip olup, çift kanattan oluşan tablalı bir kapı ile sınırlandırılmıştır (Şekil 11b, 13b). Dikdörtgen planlı ana ibadet mekânı; 8.30 x 9.60 m. ölçülerindedir. Tabanı ahşap kaplama, tavanı çatı konstrüksiyonun bırakma kirişlerine bağlı, pasalı ahşap kaplama ile örtülüdür. Kat yüksekliği, 4.70 m'dir. Duvarları horasan sıva üzerine kireç badanalıdır. Ana mekân; harimin dört duvarında, iki sıra halinde ve ikişerden dört adet açıklık olacak düzende pencerelerle aydınlatılmaktadır. Toplamda 16 adet olan dikdörtgen formlu pencere boşlukları, ahşap doğramalarla sınırlandırılmıştır. Zemin kat aksındaki alt sıra pencere doğramaları çift kanatlıyken; üst sıra pencereler doğramaları sabit düzene sahiptir. Ayrıca alt sıra pencereler içeriden ahşap pervaz; dışta karakapak ve demir parmaklık ile sınırlandırılmıştır. Üst sıra pencereler ise mazgal formundan olup, alt sıra pencerelere göre daha küçük boyutta tutulmuştur. Bu pencerelerin farklı boyutlarda ve iki sıralı düzeni, hariç içindeki ışık kalitesini en iyi duruma getirmeyi amaçlayan geleneksel bir tasarım kriteridir (Şekil 12a, 14a, 14b).

Yapının kuzeyindeki kadınlar mahfili kotunda yer alan üst sıra iki pencere, dönem eki kapsamında taş duvar ile kapatılarak iptal edilmiştir. Bu durum, iç mekânın özgün aydınlatma ve havalandırma dengesini bozmuştur (Şekil 15b). Harimin güney duvarının merkezinde, 44 cm yarıçapında ve 2.05 m yüksekliğinde bir mihrap nişi bulunmaktadır. Yarım daire biçimindeki nişin genişliği, aşağıdan yukarıya doğru daralmaktadır. Mihrabın doğusunda, duvar boyunca devam eden ahşap bir seki ve seki üzerinde merdivenle ulaşılan çeyrek daire biçiminde ahşap vaiz kürsüsü bulunmaktadır. Mihrabın batısında ise yine ahşap bir seki ve seki devamında ahşap minber yer almaktadır (Şekil 13a).

Şekil 13. a. – b. Z03 Harim Mekânı [7]

Harimin kuzeyinde ahşap konstrüksiyonla oluşturulmuş iki katlı bir mahfil katı mevcuttur. Mahfilin alt katı müezzinlere, üst katı kadınlara ayrılmıştır. Müezzin mahfili; üst katı taşıyan taşıyıcı dikmeler ve mihrap aksında harime geçişi sağlayan hol ile kendi içinde iki bölüme ayrılmıştır. Her bir bölüm ortalama 3.25x4.45 m boyutlarındadır. Harimin zemin kotundan ise yaklaşık 20 cm yüksektedir. Kat yüksekliği kendi içinde, taşıyıcı kirişlerin üstü dahil 2.20 m'dir. Müezzin mahfilleri; güneyde ve birbirlerine karşılıklı olarak bakacak şekilde doğu-batı yönünde, L biçimindeki düzende taşıyıcı dikmelerin arasında bulunan 35 cm yüksekliğindeki korkuluklarla sınırlandırılmıştır (Şekil 13b).

Kadınlar mahfiline, kuzeybatıdaki tarafındaki müezzin mahfilinde yer alan ve toplamda 10 basamaktan oluşan; 25 cm eninde ve 23 cm rıht yüksekliğindeki ahşap merdivenle ulaşılmaktadır. 4.45 x 8.35 m ölçülerindeki mahfilin kat yüksekliği, 2.35 m'dir. Taşıyıcı strüktür; doğu-batı yönündeki kalın kesitli 6 adet ahşap kirişin, taş beden duvarları içerisine saplanması ve alt kottaki müezzin mahfilini sınırlandıran 8 adet dikmenin desteklenmesiyle oluşturulmuştur (Şekil 13b).

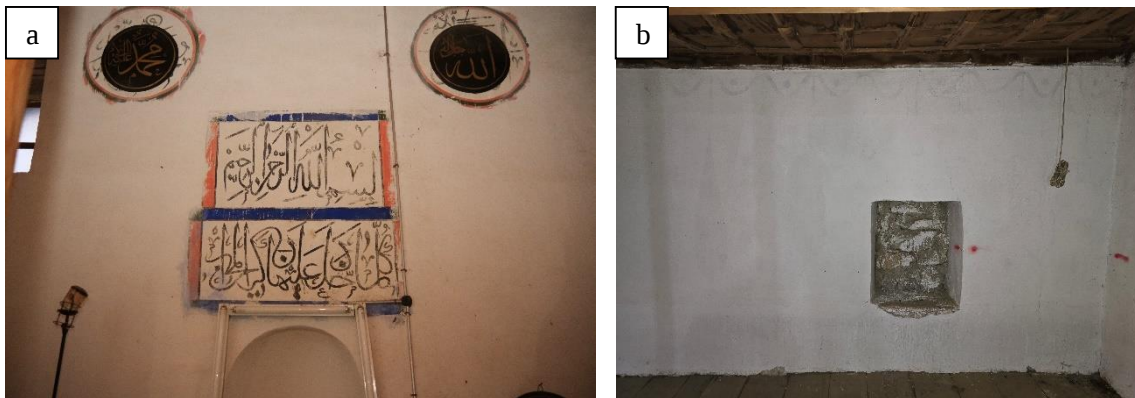
Bu dikmelerin dördü serbest; dördü ise taş beden duvarına bitişik nizamda kurgulanmıştır. Kadınlar mahfilinin güneyindeki galeri boşluğu; ikisi serbest, ikisi ise duvara bağımlı düzende gelişen 4 adet ahşap taşıyıcı dikme ve bunlar arasında bulunan 50 cm yüksekliğindeki ahşap korkulukla sınırlandırılmıştır. Mihrap aksına denk gelen orta bölümdeki serbest iki taşıyıcı direğin arasındaki yükseltilmiş döşeme, mihraba doğru 60 cm çıkma yapmaktadır. Mahfilleri taşıyan dikmelerin gövdeleri, sekizgen kesitlidir. Gövdeler alt ve üst başlıklara üçgen pah ile bağlanmıştır. Söz konusu sekizgen kesitler ve

pahlı geçiş detayları, Karadeniz kırsal ahşap mimarisinde sıkça karşılaşılan yerel ustalılık ve tezyinat ekolünün strüktürel yansımalarıdır (Şekil 13b).

Şekil 14. a. – b. Z03 Harim Mekânı [7]

Tezyinat bakımından harim duvarlarında sıva üzerine işlenmiş kalemişi hatlar mevcuttur. Bunlardan güneydeki mihrabın üstünde; koyu lacivert ve turuncuya yakın renklerden oluşan dikdörtgen pano içerisindeki beyaz zemin üzerine, siyah renkle nakşedilmiş olan üstte Besmele-i Şerif, altta ise Rahman Suresi 26. ayeti yer almaktadır. Ayrıca madalyon içerisindeki beyaz zemin üstünde, siyah renkle nakşedilmiş; güney duvarında Allah ve Muhammed lafızları, doğu ve batı duvarlarında dört halifenin (Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali) ve Hz. Muhammed'in torunlarının (Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin) isimleri yer almaktadır (Şekil 14a, 14b). Hat yazıları dışında, kadınlar mahfilinin kuzey duvarında izleri rahatlıkla görülebilen farklı çeşitte tezyinat süslemeleri de (girland, püskül, hilal, selvi ağacı) mevcuttur. Geç dönemde yapılan bilinçsiz tamiratlar kapsamında, hat dışında kalan süslemelerin tamamı badana ile kapatılmıştır. Yine de harim duvarlarında, yer yer bu süslemelerin izleri görülebilmektedir (Şekil 15b). Harim içerisinde; kadınlar mahfil bölümü de dahil olmak üzere, doğu-batı yönünde uzanan giriş ve altındaki ikişer adet kare ve dairesel kesitli dikmeler geç dönemde yapılan niteliksiz eklerdir. Sonradan eklenen farklı kesitlerdeki dikmeler, yapının özgün strüktürel ritmini ve estetik bütünlüğü bozmaktadır.

Şekil 15. a. Mihrap Duvarı Hat Yazılar [7], b. Kapatılmış Kalemişi Süslemeler [7]

Son cemaat mahaline, Z01 no'lu girişteki beton set üzerinde yer alan ve toplamda 7 basamaktan oluşan; 23 cm eninde ve 21 cm rıht yüksekliğindeki ahşap merdivenle ulaşılmaktadır (Şekil 11a, 11b). 9.65 x 3.45 m ölçülerindeki dikdörtgen planlı mahfilin, kat yüksekliği 1.85 m'dir. Tabanı ahşap kaplama, tavanı ise kaplamasız olduğundan ahşap çatı konstrüksiyonu görülebilmektedir. Taban kaplamalarında sehim, çürüme ve malzeme kayıpları mevcuttur. Mekânın duvarlarından güneydeki, harime ait beden duvarı olup horasan sıva üzerine kireç badanalı, kuzey, doğu ve batı duvarları niteliksiz çimento esaslı sıva ile kaplıdır. Mekân geç dönemde yapılan niteliksiz onarımlar nedeniyle özgünlüğünü yitirmiştir (Şekil 16a).

Açıklık düzeni bakımından iç mekân; güneybatı, doğu ve batı duvarlarında doğraması yok olmuş birer adet muhdes pencere boşlukları tarafından aydınlatılmaktadır. Ayrıca mekânın güneydoğu köşesinde ahşap minarenin 1.37 m çapında gövdesi ve şerefesine açılan 0.45 x 1.50 m ölçülerinde kapısı vardır (Şekil 16a). Bu kapıdan geçilip, toplamda 41 basamaktan oluşan; 26 cm eninde ve 23 cm rıht yüksekliğindeki ahşap merdivenden çıkılarak şerefe balkonuna varılmaktadır. İçten taşıyıcı dikmeler ile sekizgen plana sahip şerefe; dıştan 1.61 m çapında, parapeti 1.20 m, toplam kat yüksekliği ise 2.05 m'dir. Parapet ile külah tavanı arasındaki bölüm, sekizgen dikme arasında kemerli gözlerle çevrilidir (Şekil 18a, 18b).

Yapının çatı arasına, son cemaat mahalinden ulaşılmaktadır. Çatı dört yöne eğimli makaslı ahşap kırma çatı ve yaklaşık %40'luk bir eğime sahiptir. Çatı geleneksel teknikte; mahya, dikme, aşık ve mertek gibi parçalardan oluşmaktadır (Şekil 16a, 16b). Mertekler üzerinde kaplama tahtası, devamında Marsilya tipi kiremit kaplıdır. Çatı dışına çıkışı sağlayan herhangi bir kapak mevcut değildir. Saçaklar beden duvarlarından yaklaşık, 50 cm çıkıntı yapmaktadır. Saçakların alt kaplaması olmadığından, mertekler görülebilmektedir. Alın tahtası mevcuttur. Çatı arasına erişim eksikliği ve bir çıkış kapağının bulunmaması, düzenli bakım yapılmasını engellemiş ve üst örtü altındaki hasarların zamanında tespit edilememesine neden olmuştur.

Şekil 16. a. 101 No'lu Son Cemaat Mekânı [7], b. Çatı Arası [7]

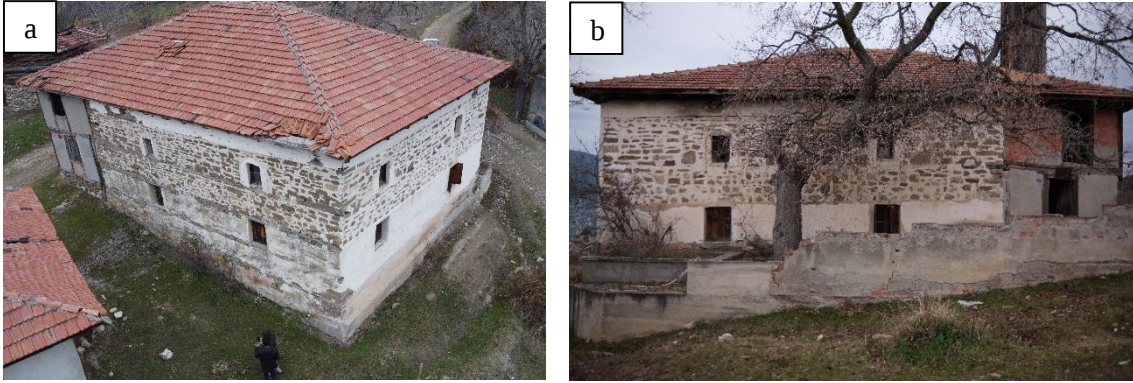
3.4. Cephe özellikleri

Yapı; eğimli bir topografyada inşa edildiğinden kuzey ve güney cephe aksları arasında 1.80 m.'ye yakın bir kot farkı bulunmaktadır. Bu durum cephe yüksekliklerine de yansıtılmıştır. Kuzey cephesi, saçak altına kadar 4.50 m yükseklik ile daha alçak bir kotta

yer alırken, güney cephesi arazinin eğimiyle birlikte 6.30 m yüksekliğe kadar ulaşmaktadır. Yapının dar cephelerini oluşturan kuzey ve güney cephe 10.00 m iken; doğu ve batı cepheleri ise 15.00 m uzunluğundadır (Şekil 9a, 9b).

Yapının sokakla bağlantısı olan kuzey cephesi, parsel sınırına oturduğundan önünden yol geçmektedir (Şekil 9b, 20b). Doğu ve güney cepheleri, bahçeye, yapının ana cephesini teşkil eden ve iç mekân geçişin sağlandığı doğu cephe ise avlu içerisinde bakmaktadır. Avlu içerisinde mezar yapısı ile eski tarihli bir dut ağacı mevcuttur (Şekil 17a ,17b).

Doğu cephesinin kuzeydeki giriş kapısına denk gelen noktada ahşap bir minare yükselmektedir. Girişi ve gövdesi 1. kattaki son cemaat mahalinden başlayan minarenin, saçak alın tahtasının üst kotundan şerefe parapetine kadar olan yüksekliği 8.85 m, aleme kadar olan yüksekliği 14.00 m gelmektedir. Yapı giriş kapısına ait yeşil toprak zemindeki + 0.00 kotundan, aleme kadar olan toplam yükseklik ise 18.00 m.'dir (Şekil 9a).

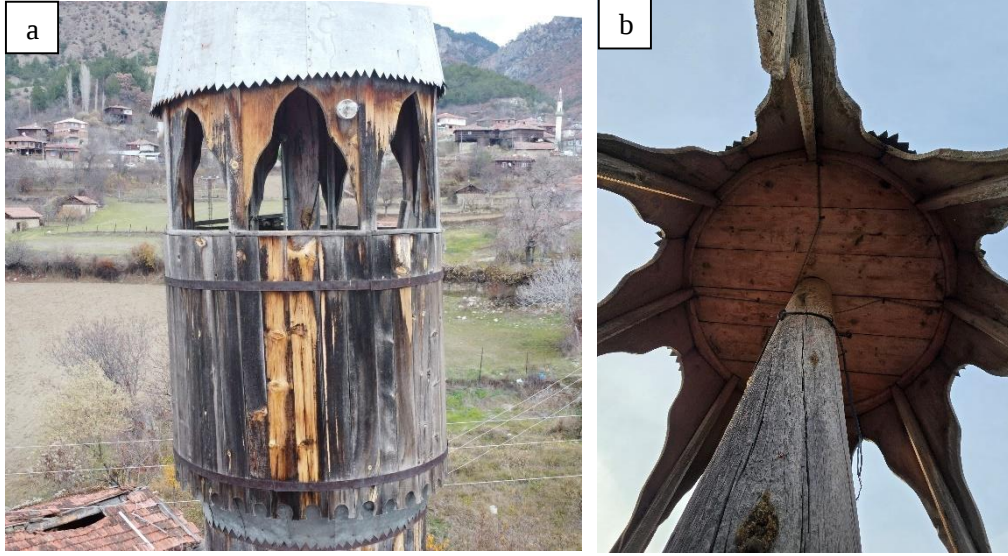
Şekil 17. a. Güneybatı Cephe [7], b. Doğu Cephe [7]

Minarenin kiremitle örtüşen bölümü, külahı, alemi ve gövdelerindeki bilezikleri metal malzemeden yapılmıştır. Gövde ile şerefenin birleştiği noktada ve külah bitimindeki sac plakaya testere dişi formu verilerek görsel bir hareketlilik katılmıştır. Benzer şekilde, minare parapet eteğindeki ahşap bitiş noktası ile parapet denizliği ile külah arasında kalan bölümlerde görülen üç dilimli kemer formu dikkat çekicidir (Şekil 18a, 18b).

Cephe kurgusu doğu ve batıda paralel; kuzey ve güney cephede ise birbirinden farklılaşmaktadır. Kuzey cephe ahşap strüktürlü bir bütünlüğüne sahipken, mihrabın bulunduğu güney cephesi yığma taş duvarlardan oluşmaktadır. Doğu ve batı cepheleri ise bu iki farklı tekniğin harmanlandığı ortak bir yapıdadır. Cephelerin yüzeyleri; yığma taş duvarların zemin kat aksında, horasan sıva üzerine kireç badanalı iken, birinci kat aksında taş doku derzlenerek açıkta bırakılmıştır. Ahşap strüktürü oluşturan taşıyıcı dikmelerin arasındaki niteliksiz tuğla dolgular ise çimento esaslı sıva ile kaplanmıştır. Cephelerin genelinde yer yer sıva dökülmeleri ve vandalizm sonucu oluşan grafitiler mevcuttur. Özellikle batı cephesindeki sıva kaybı, diğer cephelere oranla daha fazladır. Kuzey cephesi ise diğer cephelere kıyasla değişime uğrayarak, özgünlüğünü kaybetmiş bir cephe görünümündedir. Tüm bu cephe deformasyonları, yüzeylerin doğrudan yağış alması, çimento esaslı harçların nemi bünyesinde tutması ve uzun süreli bakımsızlıktan kaynaklanmaktadır (Şekil 17a, 17b).

Açıklık düzeni bakımından yığma taş duvarlı cephelerin genelinde, iki sıra halinde düzenlenen dörder adet pencere boşluğu yer almaktadır. Cephelerin ahşap strüktürlü bölümlerinde ise muhdes boşluklar mevcuttur. Bunlar; kuzey cephede bir adet pencere,

batı cephede iki sıra halinde düzenlenen pencereler, doğuda ise zemin kattaki giriş kapısı ile üst sıra da yer alan penceredir. Ahşap strüktürdeki bu pencere boşluklarında yer alan doğramaların genelinde yok olmalar mevcuttur (Şekil 17a, 17b). Özgün pencere doğramalarının yok olması, yapı kabuğunun yalıtım özelliğini kaybettirerek iç mekandaki ahşap donatıların atmosferik etkilere açık kalmasına neden olmaktadır.

Şekil 18. a. Minare Şerefesi [7], b. Şerefe Külâh Tavanı [7]

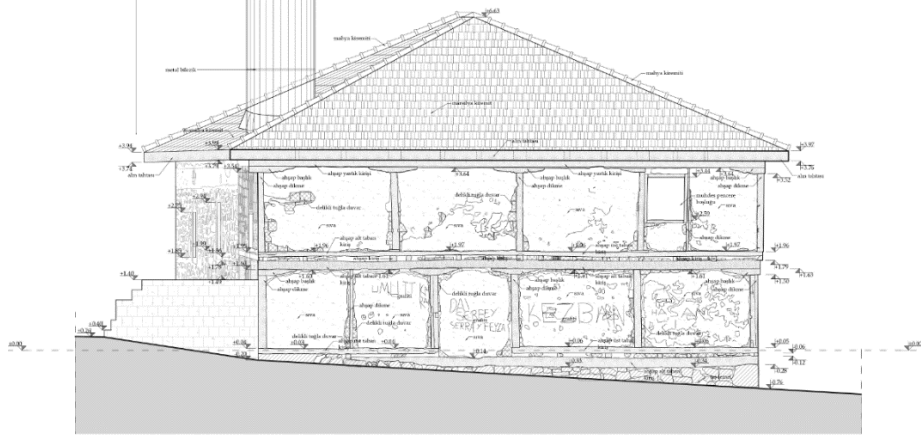
3.5. Yapıda görülen bozulmalar

Söz konusu yapı, günümüze gelene değin bakımsızlık, terk ve zamana bağlı bozulma ile kullanıcılar tarafından niteliksiz onarımlar nedeniyle değişime uğratılmıştır. Bu değişim; mekân kurgusu, cephe düzeni ve malzemelerde görülebilmektedir.

Yapının genel hasar durumu incelendiğinde, ana ibadet mekânı olan harimin, yapısal bütünlüğünü büyük ölçüde koruduğu ve iyi durumda olduğu görülürken kuzey cephesine eklenen çift katlı son cemaat mahali tam tersi durum göstermektedir. Dönem eki niteliğindeki bu kütleyi taşıyan ahşap strüktür, çeşitli etkenlerin yol açtığı (fiziksel, biyolojik, insan kaynaklı) bozulmalar sonucunda taşıyıcılık özelliğini yerine getirememektedir. Mevcut durumda dikmelerin şakulünden sapması, merdiven ve kirişlerdeki belirgin sehimler, yok olmuş döşeme kaplamaları ile taşıyıcı sistemin ciddi risk altında olduğunu göstermektedir (Şekil 16a). Strüktürdeki bu yapısal deformasyonlar, taşıyıcı elemanların zamanla su alması ve aşırı yük dengesizliğine maruz kalmasından kaynaklanmaktadır. Buna ek olarak, taşıyıcı konstrüksiyonu taşıyan yığma taş temel duvarda çökme, taş parçalarında kayıp ve eksilmeler mevcuttur.

Bu yapısal sıkıntının dışında, 1970’li yıllarda gerçekleştirilen niteliksiz onarımlar sırasında özgün plan şeması ve cephe düzenine de müdahale edilmiştir. Bunlardan; özgün pencere boşlukları kapatılarak iptal edilmiş, niteliksiz ara bölücü duvarın eklenmesiyle zemin katta yeni mekanlar oluşturulmuş, çift kattan oluşan U biçimindeki ahşap taşıyıcı dikmelerin arası tuğla malzemeyle kapatılarak strüktüre gereğinde fazla yük bindirilmiş ve muhdes tuğla duvar yüzeyine yeni boşluklar açılmıştır. Ayrıca yeni oluşturulan

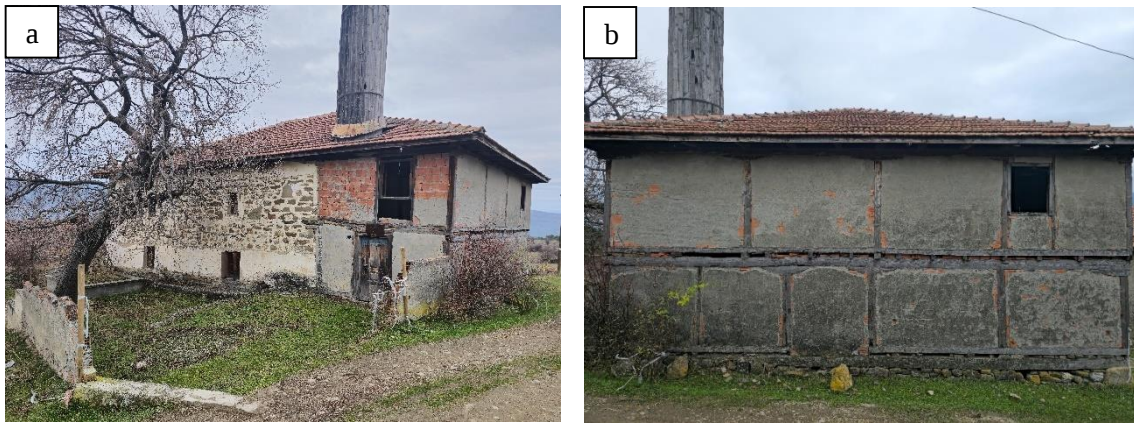
niteliksiz tuğla duvar dokusunun yüzeyi çimento esaslı sıva yapılarak, ahşabın doğal dokusu zarara uğratılmıştır (Şekil 16a, 20b). Çimento esaslı harç, ahşap dikmelerin hava almasını keserek malzemenin içten içe çürümelerini hızlandıran en önemli yapay hasardır. Yapı dışındaki avluda parsel sınırı niteliksiz tuğla ve beton duvarlar ile çevrelenmiştir. Avlu içerisinde beton basamaklar ve setler yapılmıştır. Harim mekânında ise özgün kalemî süslemelerin üzeri badana ile kapatılarak özgünlüğüne müdahale edilmiştir. Sonuç olarak, bu niteliksiz müdahaleler ve zamanla biriken hasarlar, yapıyı özgün kimliğinden ve yapı güvenliğinden uzaklaştırmıştır.

Şekil 19. Kuzey Cephe Rölöve [10]

Ahşap minarenin cephe kaplamalarında fiziksel (güneş, yağış) ve biyolojik (böcek, kurt, mantar) etkenlerden kaynaklı yıpranmalar ve bozulmalar mevcuttur. Bunlar; renk değişimi, çürüme ve kesit kayıplarıdır. Minare bünyesindeki seren direği ve buna bağlı merdivende taşıyıcılığı araştırılmalıdır. Minare gövdesinde metal bilezikler ile sac kaplı külahta korozyona uğramıştır (Şekil 18a 18b).

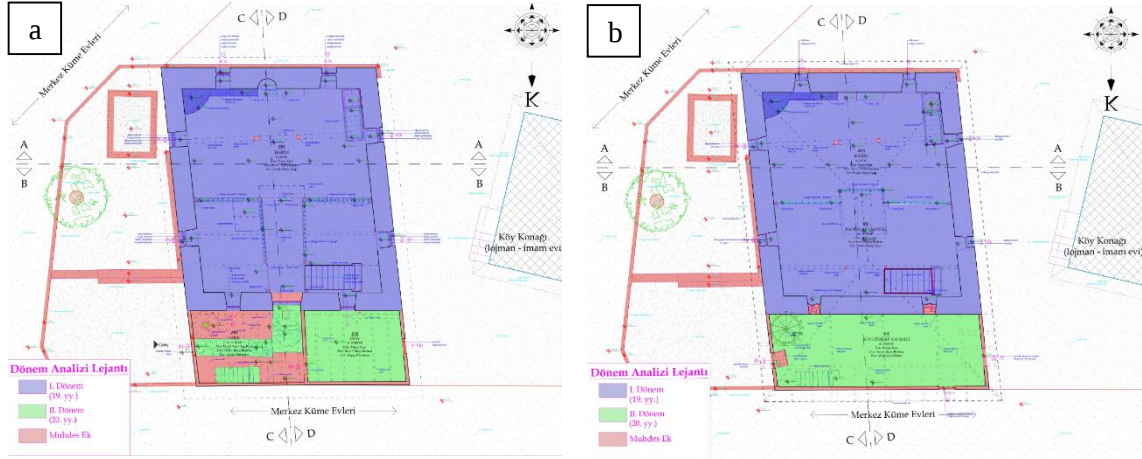
Yapıda bakımsızlık ve zamana bağlı olarak gelişen hasarlar sonucunda, cephelerdeki sıvaların genelinde yer yer dökülmeler ve cephe yüzeylerinde vandalizmden kaynaklı grafitiler oluşmuştur (Şekil 20a). Çatı yüzeyindeki kiremitlerin eksilip dağılması sonucunda iç mekân, fiziksel koşullara açık haldedir. Bu sebepten iç mekânda belirli noktalar, yağmur ve kar suyuna maruz kalmıştır. Üst örtüdeki bu geçirimsizlik kaybı, iç mekandaki ahşap tavan donatılarda mantarlaşma ile lokal çürümeleri tetikleyen birincil hasar odağıdır.

Şekil 20. a. Kuzeydoğu Cephe , b. Kuzey Cephe

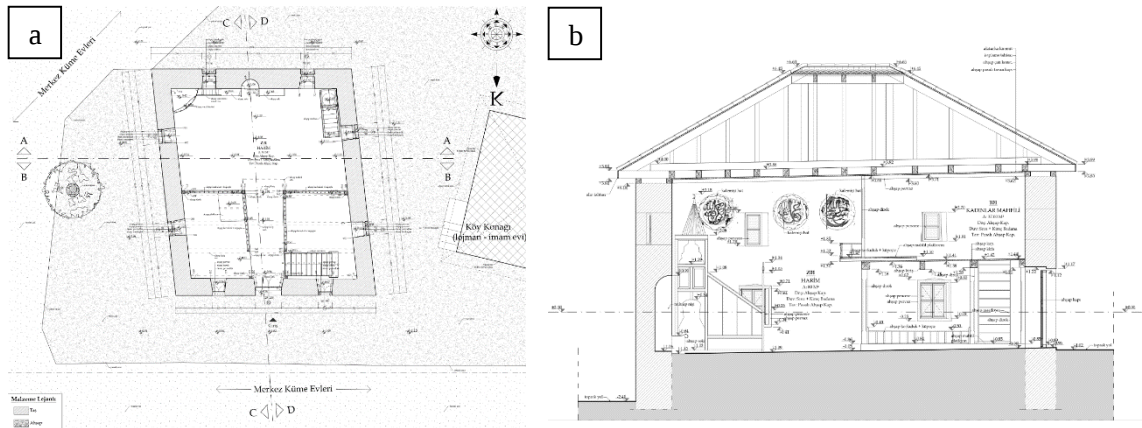
3.6. Restitüsyon projesi

Restitüsyon analizi kapsamında köy sakinleriyle gerçekleştirilen sözlü görüşmeler, resmî belgeler ve yapıdan gelen fiziksel izler ışığında caminin iki ana dönem geçirdiği tespit edilmiştir (Şekil 21a, 21b).

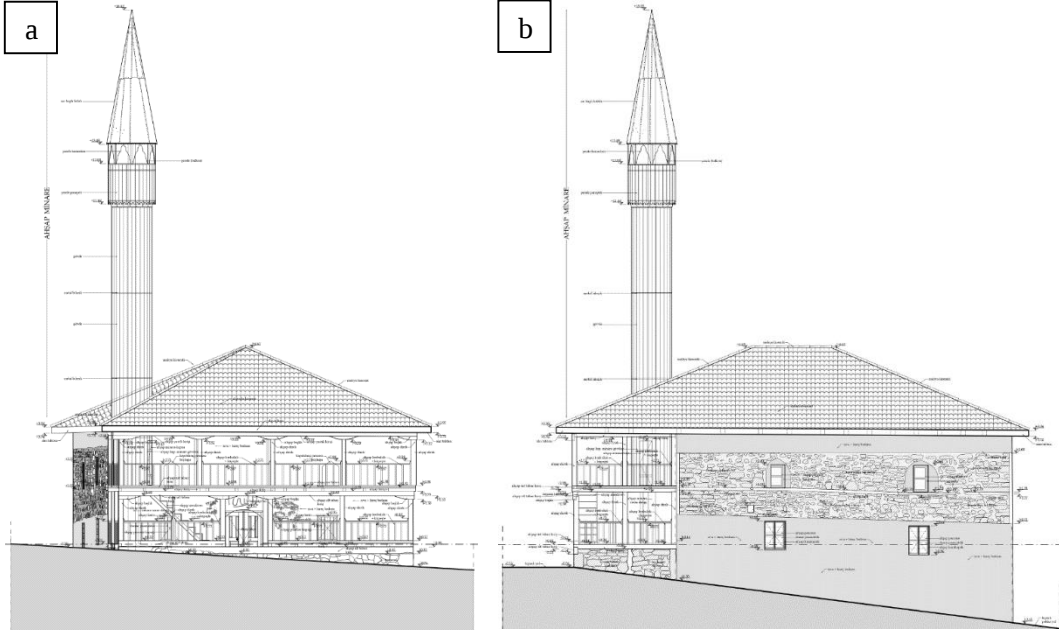
Şekil 21. a. Zemin Kata ait Dönem Analizi [10], b. 1. Kata ait Dönem Analizi [10]

İlk tasarımdaki I. dönem yapısı, mescit niteliğinde yalnızca harim mekânındaki ana küttleden oluşmaktadır. Günümüzde harimin içerisindeki donatı elemanları da (minber, kürsü, seki vd.) bu döneme aittir (Şekil 22a). I. dönemin inşa tarihini gösteren, mimari bir kitabe mevcut değildir. Ancak caminin hizmete açılış ruhsatı niteliği taşıyan 03.09.1992 tarihli resmi bir belgede yapının 1892-95 yılları arasında, köy halkından Hacı İnce Hüseyin tarafından inşa ettirildiği kayıt altına alınmıştır (Şekil 5a), [9]. Bu yazılı belgeyi destekler nitelikte, köy sakinleriyle yapılan sözlü görüşmelerde yapının, doğu cephesi önünde konumlanan mezarın, banisi Hacı İnce Hüseyin'e ait olduğu ifade edilmektedir (Şekil 5b), [4-5].

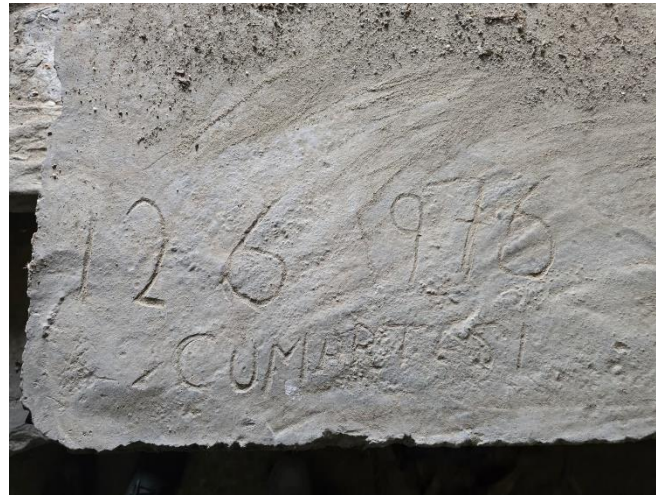

Şekil 22. a. I. Dönem Zemin Kat Planı [10], b. I. Dönem D-D Kesiti [10]

1950 yılına tarihlenen ikinci dönemde ise genişletme çabalarıyla kuzey bölüme, tek şerefeli ahşap bir minare[†] ve ahşap strüktürden oluşan çift katlı açık son cemaat mahali eklenmiştir (Şekil 23a, 23b). Yapı güncel rölövesindeki formunu 1976 yılında almıştır. İç mekân Z01 no'lu giriş mahalindeki beton set üzerine, 12.06.1972 tarihi olarak niteliksiz onarımın kaydı tutulmuştur (Şekil 24). Son dönemde yapılan ekleme ve değişiklikler, dönem eki kapsamına girmemektedir. 1976 senesindeki niteliksiz bu değişimlerde; harimdeki kalemişi süsler badana ile kapatılmış (Şekil 15b), çatı kaplaması Marsilya tipi kiremit ile değiştirilmiş, çift katlı son cemaat mahalindeki taşıyıcı dikmelerin arası tuğla duvar örülerek, çimento esaslı sıvayla sıvanmıştır (Şekil 20b), [3-4-7].

Şekil 23. a. II. Dönem Kuzey Cephe [10], b. II. Dönem Batı Cephe [10]

Şekil 24. Geçirilen Niteliksiz Onarımların Tarihi [7]

[†] E. Ermiş'e göre (Kişisel görüşme, 26 Ocak 2026), Camide 1950 yılına tarihlendirilen II. dönem ekleri (minare ve son cemaat), Boyabat'ın Cemalettin Köyü'nden (eski köy adı ile celemedun) Hacı Ahmet isimli usta tarafından yapılmıştır.

Buna ek olarak Boyabat ilçe sınırlarına bağlı köy ve mahallelerde; plan şeması, cephe düzeni, malzeme ve yapım tekniği bakımından paralel özelliklere sahip camilerin karşılaştırmalı çalışması sonucunda, Oğlakçılar Köyü'ndeki Cami'nin ilk inşa edildiği I. dönemi, 19. yüzyılın ikinci yarısını ait olduğunu söylenebilmektedir. Karşılaştırmalı çalışmada tespit edilen yapılarda, özellikle açık düzende var olan özgün yazlık son cemaat mahalinin varlığına dikkat edilmiştir (Bkz. Şekil 8). Bu karşılaştırmalı tipoloji analizi, koruma literatüründe kırsal dini mimarinin gelişim şemasını okumak adına metodolojik bir gerekliliktir. Bundaki sebep yapıda, niteliksiz onarımlar sırasında özgün plan şeması ve cephe düzenine müdahale edilerek, II. döneme ait yok edilen son cemaat mekanının düzeni hakkında fikir sahibi olmaktır.

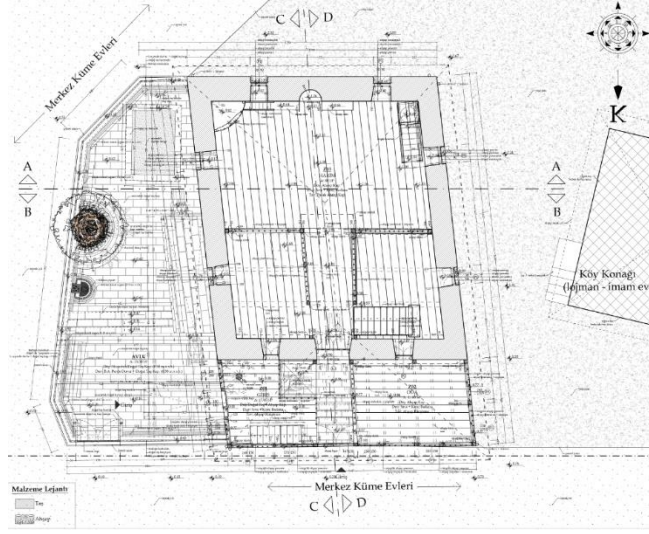
Bu bilgiler doğrultusunda yapı ile ilgili, bilinirlik ve dönem analizi paftaları bağlı olarak gelişen, iki dönem restitüsyon projesi hazırlanmıştır (Şekil 21a, 21b). İlk dönem projesinde yalnızca yığma taş beden duvarlarından oluşan harim mekânı bırakılmış; ikinci dönemde ise açık formda düzenlenen son cemaat mahali ve tek şerefeli ahşap bir minaresi eklenmiştir (Şekil 22a, 23a). Son cemaatin taşıyıcı dikmelerinin arasına, harimdeki mahfilden referans alınarak korkuluklar oluşturulmuştur. Çatı örtüsü her iki dönemde de alaturka kiremit kaplı, makaslı ahşap kırma çatıdır. İkinci dönemdeki çatı örtüsünde, son cemaat mahalinden ötürü genişletme çalışmaları yapılmıştır. Doğu cephesi önündeki avlunun çevre duvarları ve beton tabanı kaldırılarak, batı cephesine benzer toprak zeminli doğal eğim oluşturulmuştur. Bu restitüsyon kararları, yapının zaman içinde kaybettiği özgün mimari kimliğini ve peyzaj bütünlüğünü bilimsel veriler ışığında iade etmeyi amaçlamaktadır.

3.7. Koruma projesi

Yapının koruma projesinin altlığı; Venedik Tüzüğü'nün 11. Maddesi uyarınca, II. dönem paftası üzerinden hazırlanmıştır. Restitüsyon bilinirlik ve dönem analizi paftasına bağlı olarak gelişen, kuzey cephedeki açık son cemaat mahali ve ahşap minare korunmuştur. Yapıda 1970 yılı sonrası, geç dönem eklentisi olan niteliksiz müdahaleler ise Venedik Tüzüğü'nün 11. Maddesi gereğince, niteliksiz ekler kaldırılmıştır (Şekil 25), [13]. Kullanımı yapının kimliğine sadık kalınarak, tekrardan cami işlevi ile kullanılması planlanmıştır.

Uygulama bakımından müdahale paftası üzerinden, restorasyon ilke ve tekniklerine bağlı kalınarak gerekli imalatlara karar verilmiştir. Restorasyon için müdahaleye bağlı ana kararlar; sağlamlaştırma, bütünleme, yenileme, yeniden yapım ve temizlemeden oluşmaktadır. Müdahalede gerekli kararlar bulunduğu yere göre farklılık göstermektedir. Uygulama sürecinin kapsamında, yapı bünyesindeki tüm niteliksiz ekler ayıklanarak temizlenecektir.

Yapının kuzey kütesinde statik risk taşıyan iki katlı ahşap strüktür (kiriş, dikme, döşeme, merdiven) sökülecektir. Bu süreçte, yapısal yönden işlevsel durumdaki özgün taşıyıcılar onarılacak; niteliğini kaybetmiş parçalar özgün kesit ve malzemesine sadık kalınarak yenilenecektir (Şekil 20b). İkinci dönem restitüsyon verileri doğrultusunda, taşıyıcı dikmeler arasına harimdeki mevcut örneklerden referansla korkuluklar ilave edilecek (Şekil 13b); iç mekânı dış etkenlerden korumak amacıyla mahal, sürgülü ahşap camekan üniteleriyle kapatılacaktır.

Şekil 25. Restorasyon Zemin Kat Planı [10]

Çatı örtüsünü oluşturan kiremit ve ahşap konstrüksiyon tamamen sökülüp, mevcut ölçü ve eğime bağlı kalınarak, çatı yeniden ele alınacaktır. Bu aşamada yapısal açıdan işlevsel durumdaki özgün ahşap taşıyıcıların onarımı yapılarak kullanımına, niteliğini kaybetmiş parçalar özgün kesit ve malzemeye bağlı kalınarak yeniden yapılacaktır (Şekil 16b, 17a). Yeni çatı kurulumuna; taş yünü ısı yalıtımı, su yalıtım levhaları ilave edilecek, yağmur tahliye sistemleri (oluk-niş borusu) çinko malzeme ile çözümlenecek, üst örtü alaturka kiremit ile sonlandırılacak, saçak altları pasalı ahşap tavan kaplaması ile kapatılacaktır. Çatı dışına erişim için, uygun noktada bir adet müdahale kapağı bırakılacaktır.

Z03 no'lu harimin ahşap pasalı tavanı da tamamen sökülüp; yeniden kaplanacaktır. Bu aşamada parçaların onarımı yapılarak tekrardan kullanımı, özelliğini kaybetmiş parçalar ise yeniden yapılacaktır (Şekil 13b). Yeni imalat olarak 101 no'lu son cemaat mahalinin tavanına, yeniden kurulacak ahşap çatı konstrüksiyonun altından, koruma projesindeki detay ve malzeme seçimlerine uygun olarak ahşap pasalı tavan kaplaması yapılacaktır (Şekil 16a). Çatı arasına erişim için, uygun noktada bir adet müdahale kapağı bırakılacaktır.

Yığma taş beden duvarlarındaki mevcut sıva ve derz katmanlarında kontrollü raspa işlemleri gerçekleştirilerek, yüzey temizliği yapılacaktır. Açığa çıkarak temizlenen taş duvar örgüsünde yok olmuş kısımlar var ise, özgün nitelikte taş ve kireç karışımı harç kullanılarak tamamlanacaktır. Onarım sürecinin devamında taş yüzeyler, özgün malzeme analizlerine uygun içerikteki horasan harç ile yeniden derzlenip, sıvanacak ve kireç badana ile boyanacaktır. Çökme gözlenen yığma taş duvar zeminleri, çağdaş malzemeler ile desteklenerek, zemin sağlamlaştırması yapılacaktır (Şekil 17a, 17b).

Minare bünyesindeki seren diğer ve merdivenlere yönelik müdahale yöntemleri, gerçekleştirilecek statik analizler sonucunda kesinleşecektir. Mevcut yıpranmış cephe kaplamaları, özgün detay ve malzeme niteliklerine sadık kalınarak yenilecektir. Z03 no'lu harim kapısındaki kilit aksamaları ile minareye ait külah ve gövde bileziklerinde tespit

edilen metal bozulmalar (korozyon, kir, vd.); uygun mekanik ve kimyasal yöntemlerle temizlenecektir. Ömrünü tamamlamış parçalar, özgün biçimde yeniden imal edilecektir. Uygulama aşamasında tüm metal yüzeyler, korozyona karşı koruyucu (anti-pas) katman kaplanarak, uygun renkte boyanacaktır (Şekil 18a, 18b).

Yapıdaki özgün kapı ve pencerelerden kullanılabilir durumda olanlar; yüzeylerindeki kirlenme ve muhdes yağlı boya katmanlarından arındırılarak sağlamlaştırılacaktır. Mevcut olmayan veya onarılamayacak derecede niteliğini kaybetmiş doğramalar, özgün malzeme ve detaylar esas alınarak yeniden imal edilecektir (Şekil 14a, 14b). Koruma projesi doğrultusunda, Z01 no'lu mekânın dış mekanla bağlantısını sağlayan iki adet kapı boşluğuna yeni kapı imal edilecektir. Bu doğrultuda; avlu cephesinde yer alan doğrama, engelli erişe bilirliğini sağlamak amacıyla sürgülü sistem olarak tasarlanırken (Şekil 17b, 26a); kuzey cephesindeki doğrama standart kanatlı açılır tipte uygulanacaktır (Şekil 20b, 26b).

Şekil 26. a. Restorasyon Kuzey Cephe [10], b. Restorasyon Doğu Cephe [10]

Z03 no'lu harimde çift kattan oluşan müezzin ve kadınlar mahfilindeki ahşap strüktür ise farklı teknikte ele alınacaktır. Mevcut dikmelerden yapısal olarak sağlam olanların korunması ve şakulüne getirilmesi sağlanacak; yıpranmış veya taşıyıcılığını yitirmiş olanlar yenilenecektir. Yatay düzlemde terazi kaybına uğrayarak sehim yapmış ve strüktürel bozulmalar gözlenmiş ahşap döşeme kaplamaları, merdiven ile taşıyıcı kirişlerin hasarlı bölümleri yenilecektir. Onarım sürecinde özelliklerini koruyan elemanlar, muhafaza edilecektir. Yapıdaki özgün seki, kürsü ve minbere ait elemanların yüzeylerindeki; kirlenme, birikinti ve muhdes yağlı boya katmanlarından arındırılarak bakım ve onarımları yapılacaktır (Şekil 13b).

Mahremiyet açısından 101 no'lu kadınlar mahfilinin, galeri boşluğuna bakan taşıyıcı dikmelerin arası, koruma projesine uygun malzeme ve detayda ahşap seperatör ile kapatılacaktır. Uygulama aşamasında tüm ahşap elemanlarda emprenye işlemi

uygulanacak ve yüzeyler dokuyu koruyan, şeffaf koruyucu katman uygulaması ile bitirilecektir (Şekil 13b). Erişebilirlik standartları gereği, Z01 no'lu mekânın projede gösterilen noktasına, engelli lift asansör ünitesi yerleştirilecektir (Şekil 11b). 102 no'lu kadınlar mahfilinin üst kotunda kapatılmış özgün pencerelerdeki dolgu ve harçlar temizlenerek, boşluk açığa çıkartılacak proje doğrultusunda, yeni pencere doğraması imal edilecektir (Şekil 15b).

Kalemişi süslemeli yüzeyler, özgün yöntemlerle temizlenecektir. Zarar görmüş ve kapatılmış bölümler (Şekil 15b), raspa yöntemiyle açığa çıkartılacak; eksik kısımlar özgün teknikte tamamlanacaktır. Tüm süreci, alanında uzman kişilerin denetiminde gerçekleştirilecektir.

Peyzaj düzenlemeleri kapsamında arazi sınırındaki niteliksiz ekler kaldırılarak, yerlerine doğal taş kaplamalı betonarme perde duvarlar ile metal korkuluklar inşa edilecek; avlu zemini blokaj ve hasırlı saha betonu uygulamasının ardından mucartalı doğal taş ile kaplanacaktır. Erişilebilirlik açısından, uygun noktalara engelli rampaları entegre edilecek; avludaki mezar doğal taş ile kaplanarak, baş taşı ile bütünlenecektir. Peyzaj projesi; ahşap oturma birimleri, döküm çeşme ve gerekli drenaj altyapısının sisteme dahil edilmesiyle tamamlanacaktır (Şekil 9a, 25, 26a).

4. Sonuç

Boyabat Oğlakçılar Köyü, 147 ada 59 parsel'de yer alan tarihi yapının belgeleme ve koruma sürecini anlatan bu çalışma; kırsal cami mimarisinin özgün niteliklerini koruyarak gelecek kuşaklara aktarılması noktasında detaylı bir çağdaş restorasyon yaklaşımı sunmaktadır.

Gerçekleştirilen rölöve ve analitik tespitler aracılığıyla, yapının zaman içerisinde maruz bırakıldığı fiziksel bozulmalar ve niteliksiz müdahaleler sistematik bir düzende kayıt altına alınmış; bu doğrultuda hazırlanan koruma projesiyle yapısal bütünlüğün sürdürülmesi hedeflenmiştir. Önerilen müdahale biçimlerinde koruma ilke ve tekniklere bağlı kalınmış, yapının tarihi kimliğini zedelemeyecek yöntemlerin, mevcut dokuyla uyumlu olması hedeflenmiştir.

Bu araştırma; söz konusu yapının yaşatılmasını sağlamakla birlikte, bölgedeki benzer kırsal cami örnekleri bilimsel bir altlık ve metodolojik bir örnek teşkil etmektedir. Nihai olarak, Boyabat'ın kırsal dokusundan seçilen bu yapının, ilçeye bağlı diğer köylerdeki kültür varlıklarının ön plana çıkmasına katkı sağlaması beklenmektedir. İlçe sınırları içerisinde keşfedilmeyi bekleyen çok sayıda anıt eserin yok olmadan, bilimsel yöntemlerle belgelenip korunması büyük önem taşımaktadır.

Finansal Destek

Yoktur.

Açıklama

Bu çalışma Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda Seda Hanlıoğlu'nun "Boyabat Oğlakçılar Camisi Koruma Projesi" Konu başlıklı devam etmekte olan yüksek lisans çalışmasından türetilmiştir.

Çıkar Çatışması
Yoktur.

Yazar Katkısı

Seda HANLIOĞLU Araştırmacı, makale yazımı

Özlem KÖPRÜLÜ BAĞBANCİ: Proje / ders yürütücüsü

5. Kaynakça

- [1] Başoğlu, B., Boyabat ve Çevresi Tarihi, Ankara: Doğu Matbaacılık, 2014.
- [2] Boyabat Nüfusu, <https://www.boyabat.bel.tr/icerik/boyabat-nufusu> (Erişim tarihi: 12.03.2026)
- [3] Oğlakçılar, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Oğlakçılar> (Erişim tarihi: 12.03.2026)
- [4] Ermiş, E. (2026, 26 Ocak). Boyabat Oğlakçılar Köyü Camisi Tarihçesi ve Restorasyon Süreci Üzerine Sözlü Görüşme [Sözlü Mülakat]. Görüşmeyi yapan: [Seda HANLIOĞLU].
- [5] Şahin, S. (2025, 19 Aralık). Boyabat Oğlakçılar Köyü Camisi Tarihçesi ve Restorasyon Süreci Üzerine Sözlü Görüşme [Sözlü Mülakat]. Görüşmeyi yapan: [Seda HANLIOĞLU].
- [6] Google Earth Web Sitesi, <https://earth.google.com/web/> (Erişim tarihi: 12.03.2026)
- [7] Hanlioğlu, S., Kişisel Fotoğraf Arşivi (2025)
- [8] Sinop Boyabat Oğlakçılar Köyü Nüfusu, <https://www.nufusune.com/28225-sinop-boyabat-oglakcilar-koy-nufusu> (Erişim tarihi: 12.03.2026)
- [9] T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı, Boyabat İlçe Müftülüğü, Belge Arşivi (2026)
- [10] T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, Belge Arşivi (2026)
- [11] Çal, H., Boyovası/Boyabat Kazasında Türk Mimarisi, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2014.
- [12] Memiş, E., Boyabat Kaya Cami Restorasyon Projesi, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, (2016)
- [13] Venedik Tüzüğü (1964), <https://jfa.arch.metu.edu.tr/uploads/docs/sayilar/sayi-3-2/167-190.pdf> (Erişim tarihi: 11.03.2026)